

Regional təhlükəsizlik: Ermənistanın pozucu fəaliyyəti və Azərbaycan–Türkiyə–Gürcüstan əməkdaşlığının imkanları

Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik sisteminin formalaşmasının müqəddəm şərtləri, gedişi və perspektivləri nüfuzlu politoloq və iqtisadçıların, jurnalist və analitiklərin apardıqları diskussiyaların əsas mövzusa çevrilib. Müşahidələr göstərir ki, bu məsələdə qeyri-müəyyən məqamlar kifayət qədərdir və daha çox rəsmi İrəvanın pozucu fəaliyyətindən qaynaqlanır. Uğursuz xarici siyasət yürüdən Ermənistan hakimiyyəti regionda qeyri-müəyyənliyi artırır, müxtəlif təbiətli risklərin meydana gəlməsinə səbəb olur. Eyni zamanda, İrəvan bunu Rusiyanın Cənubi Qafqazda əməkdaşlıq və təhlükəsizlik istiqamətində ciddi müsbət addımlar atdığı bir mərhələdə edir. Bu isə regionda geosiyasi mənzərənin öz bütövlüyünü itirməkdə olduğu anlamını verir. Bütün bunların fonunda Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik sisteminin Azərbaycan–Türkiyə–Gürcüstan əməkdaşlığı fonunda formalaşma perspektivlərinin geosiyasi analizinə ehtiyac görünür.

Risk mənbəyi: Ermənistan mövqeyini dəyişmir

Maraqlıdır, Ermənistanda hələ də bu vassal ölkəni müstəqil dövlət sayanlar var. Onlar həftə bu ölkənin global proseslərdəki "yeri və rolu"ndan belə bəhs etməyə çalışırlar. Bunun üçün erməni ekspertlərin bir tutarlı arqumenti belə yoxdur. Əvəzində, antiAzərbaycan ruhda quraşdırılmış və cəfəng uydurmalardan danışirlar. Buna baxmayaraq, Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik sisteminin formalaşdırılması kontekstində Ermənistan faktorunu nəzərə almaq lazımdır. Bunun iki aspektdə mənası vardır.

Əvvəla, Ermənistan forpost olaraq nə dərəcədə regional miqyasda təxribat törədə bilər? İkinci, Ermənistan terroru dəstəkləyən dövlət kimi, regional təhlükəsizlik sisteminə hansı dərəcədə təhdid yaradır? Bu iki sualın prizmasından Ermənistan rəhbərliyinin yeritdiyi səbatsız və qeyri-konstruktiv xarici siyasətə nəzər salsaq, rəsmi İrəvanın regionun təhlükəsizliyi üçün qara ləkə olduğunu görürük. Birinci aspektdən başlayaq.

Ermənistan daim Rusiyadan şikayət edir. Rusiyanın yaratdığı bütün integrativ təşkilatlarda təmsil olunan Ermənistandır: MDB, Aİİ, KTMT. Bundan başqa, bu ölkənin iqtisadi sistemi, enerji sektoru çox böyük ölçüdə Moskvanın nəzarəti altındadır. Bu yaxınlarda Nikol Paşinyan demişdi ki, KTMT Ermənistan üçün strateji əhəmiyyət kəsb edir. Yeni rəsmi İrəvan sözdə bütün təhlükəsizlik strategiyasını Rusiya ilə bağlayır.

Ancaq məsələ ondan ibarətdir ki, erməni ekspertlər və KİV orqanları gecə-gündüz bildirirlər ki, Rusiya Azərbaycana dəstək olur, onu müdafiə edir, qoruyur, əks halda, "şanlı" erməni ordusu Bakıda olardı. Guya, Azərbaycan 2016-cı ilin aprelinde birbaşa Rusiyanın dəstəyi ilə erməni ordusuna hücum edibmiş. Təsəvvür edin: Guya, Rusiya öz forpostuna Azərbaycanla birgə hücum edib, ancaq "qəhrəman" erməni işğalçı ordusu güclü müqavimət göstərmiş. Həqiqət isə ondan ibarətdir ki, erməni rəhbərliyi dərhal Moskvaya qaçdı və yalvardı ki, Azərbaycan Ordusunun hücumunu dayandırsınlar. Kreml də lazımı yardımı

ermənilərə göstərdi.

Bundan başqa, Ermənistan rəhbərliyi özü dəfələrlə Rusiyanın yaratdığı təşkilatlarda təmsil olduğunu bəyan edir, lakin yenə də Moskvanın Azərbaycana yardım etməsindən dəm vurur. Özünü Ermənistan əleyhinə fəaliyyətdə Moskva-Bakı birliyindən danışıq. Bunası çox paradoksal olduğu qədər də primitivdir. Çünki regiondakı vəziyyəti az-çox anlayanlar gözəl bilirlər ki, Ermənistanın bütün sosial, siyasi, hərbi, strateji mövcudluğu Rusiya ilə bağlıdır.

Onda bəs, rəsmi İrəvanın bu hay-küyü nə üçündür? Aydın dır: reallığı ört-basdır etmək, Ermənistanın müstəqil dövlət olduğuna sadələşmələri inandırmaq və həm də Qərbin gözüne kül üfurmək. Bir sözlə, çox saxta, süni bir oyun aparmağa çalışılır. Məhz bu məqam regional təhlükəsizlik sisteminin formalaşması qarşısında ən ciddi əngəllərdən biridir. Onun səbəbləri sırasında yuxarıda vurğuladığımız ikinci faktor vardır.

Bəli, Ermənistan uzun illərdir ki, dövlət səviyyəsində terrora dəstək verir, onun qaynaqlarından biridir. Təcrübə göstərir

ki, Ermənistan "müstəqilliyi" dövründə ondan-bundan yardım dilənməkdən və terror aktlarını təşkil etməkdən başqa bir iş görə bilmir. Məsələn, Ermənistan regional miqyasda hansı mədəni, elmi, siyasi və ya iqtisadi proqramın təşəbbüsçüsüdür? Ermənistan ekspert dairələrinin "analizləri" nə baxsan, orada birini qınama, o birisindən küsmə, digərini isə tərifləmədən başqa bir şeyə rast gəlməzsən. Tam arqumentsizlik və tam iftira. Bunun fonunda Rusiya ilə Türkiyə və Azərbaycanın arasını vurmaq, Azərbaycanla Gürcüstan arasında problem yaratmaq, Azərbaycan – İran münasibətlərini ləkələmək kimi mənfur işlərlə məşğuldurlar.

Regionun geosiyasi konfiqurasiyası: perspektivli model

Belə bir ideoloji, mənəvi və təbliğati mənzərəsi olan bir ölkədə terror hər zaman özünə yuva sala bilər. Ermənistan regionun terror qaynağı olaraq qalmaqda davam edir. Onun dəyişmək fikri yoxdur. Bunun fonunda Cənubi Qafqazda

təhlükəsizlik sistemi necə formalaşsa bilər?

Yaxşı ki, regionda bu prosesi apara biləcək dövlətlər var. Bunlar Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyə, Rusiya və İrandır. Hazırda Cənubi Qafqazın təhlükəsizliyinə ən çox töhfə verən ölkələr Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstandır. Moskva və indi bu prosədə müsbət rol oynayır və əhəmiyyətli dərəcədə sabitliyin qorunub saxlanmasına töhfə verir. Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstan isə konkret model üzrə hərəkət edirlər. Bu prosesin bir sıra vacib məqamlarını vurğulamaq olar.

Hər şeydən öncə, bu üç dövlət Cənubi Qafqazda regional əməkdaşlığın inkişafında maraqlı olub, beynəlxalq hüququn imkan verdiyi çərçivədə müxtəlif layihələrin reallaşdırılmasında aktiv əməkdaşlıq edirlər. Uzun illərin təcrübəsi göstərir ki, Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstan Cənubi Qafqazda beynəlxalq layihələrin həyata keçirilməsində dayanıqlı surətdə fəaliyyət göstərə bilirlər. Bu sabitlik onu deməyə əsas verir ki, həmin ölkələrin regional əməkdaşlıqla bağlı təsəvvürləri

üst-üstə düşür. Şübhəsiz ki, belə bir geoiqtisadi maraqların ortaqlığı geosiyasi və təhlükəsizlik müstəvilərində də bu dövlətlərin real əməkdaşlığına imkanlar yaradır.

Həmin aspektdə Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstanın mürəkkəb geosiyasi şəraitdə belə təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlığı maraqlı doğurur. Onlar konkret proqramlar üzrə təlimlər keçirir, bu zaman enerji dəhlizlərinin təhlükəsizliyinin təmini ilə bağlı müxtəlif ssenariləri nəzərdən keçirirlər. Bu ilin sentyabrında bu çərçivədə xüsusi təyinatlıların keçirdikləri təlim ekspertlərin diqqətini çox çəkmişdi.

Bunlardan başqa, Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstanın müdafiə nazirləri mütəmadi olaraq görüşürlər. Bu görüşlərdə ciddi müzakirələr aparılır və əməkdaşlıq genişlənilir. Aydın görünür ki, tərəflər səmərəli və konkret nəticə verən əməkdaşlıq edə bilirlər.

Nəhayət, Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstan terrorla mübarizədə də ortaq fəaliyyət göstərə bilirlər. Təcrübə göstərir ki, onlar ancaq NATO-nun həyata keçirdiyi proqramlar çərçivəsində deyil, özləri müstəqil olaraq terrorla mübarizəni apara bilirlər. Məsələnin bu tərəfi çox önəmlidir. Çünki sirr deyil ki, regionda terror dalğası yaratmaq arzusunda olan qüvvələr vardır.

Bunlar Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstanın Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik sisteminin yaradılmasının aparıcı dövlətləri olduğunu təsdiq edir. İndiki mərhələdə Ermənistandan başqa regionda destruktiv mövqe tutan ölkə yoxdur. Maraqlıdır ki, Rusiyanın regional əməkdaşlıq və sabitliyə ciddi töhfələr verdiyi bir mərhələdə də Ermənistan konstruktiv addım atmaq istəmir. Bununla o,

ümumiyyətlə, Cənubi Qafqazın təhlükəsizliyi üçün ciddi təhdid mənbəyi olduğunu təsdiqləyir. Ermənilər qonşularına qarşı ərazi iddialarından əl çəkmək istəmir. Belə bir şəraitdə çətin ki, Moskva axıra qədər onu müdafiə etsin. Artıq bunun bir sıra əlamətləri özünü göstərir. Deməli, istisna deyil ki, yaxın perspektivdə Cənubi Qafqazın təhlükəsizlik sisteminin formalaşmasında Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan və Rusiya daha sistemli, davamlı ortaq fəaliyyət göstərsinlər.

Ancaq burada Gürcüstan – Rusiya münasibətlərindəki müəyyən anlaşılmazlıq və münaqişələrin ədalətli həlli məsələsini nəzərə almaq gərəkdir. Qərb Tbilisi ilə Moskva arasında münasibətlərin normallaşmasına açıq və ya gizli maneə olur. Bu maneə dəfə edilsə, Cənubi Qafqazın təhlükəsizlik sisteminin daha intensiv formalaşmasını müşahidə etmək mümkün olacaq.

Münaqişələrin ədalətli həlli isə strateji əhəmiyyətli məsələdir. O cümlədən Ermənistan – Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi danışıqlar yolu ilə və beynəlxalq hüquq normaları çərçivəsində həll edilməyə, konkret təhlükəsizlik modelindən danışmaq ciddi deyil. Bu baxımdan Rusiyanın necə hərəkət edəcəyindən çox şeylər asılıdır. Bizcə, indiki mərhələdə Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik sisteminin formalaşması qarşısındakı ən böyük maneə Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünün aradan qaldırılmamasıdır. Hələlik, Ermənistan pozucu fəaliyyətini davam etdirir. Və deməli, region hələ də təhlükədədir, müxtəlif təbiətli risklər isə artmaqdadır.